

Петрова Т. О. Когнітивний підхід до вивчення метафоризації термінів в українському термінознавстві. *Слов'янські читання*: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24–25 трав. 2021 р.). Одеса: Астропринт, 2021. С. 38–40.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Філологічний факультет

Кафедра загального та слов'янського мовознавства

СЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Матеріали
I Міжнародної науково-практичної конференції
«Слов'янські читання»

24–25 травня 2021 р.
м. Одеса

Одеса
«Астропринт»
2021

ІСТОРИЯ, СУЧАСНИЙ СТАН СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ, ОНОМАСТИКА ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

<i>Дружинець М. Л.</i>	
Орфоспія звукосполук у мовленні українців діаспори: гендерний аспект	7
<i>Яковлєва О. В.</i>	
Вербальне вираження гендерних уявлень у мовленнєвій поведінці дітей (на матеріалі віршів Н. Забіли та Н. Поклад)	10
<i>Ізотов А. І.</i>	
Проблема верифікації філологічного знання і корпусна революція	14
<i>Пристайко Т. С.</i>	
Метанайменування типів ковідослів	16
<i>Степанов Є. М.</i>	
Мовленнєво-культурна категорія в системі понять лінгвокультурології	19
<i>Славкова С., Дзанголі Дж.</i>	
Взаємодія лексичного значення дієслова <i>танцювати</i> і просторових префіксів	24
<i>Білан Н. І.</i>	
Малі індексальні форми, які не можуть бути знехтуваними при перекладі англійської мемуарно-політичної літератури	26

ЛЕКСИКОЛОГІЯ, ФРАЗЕОЛОГІЯ, ДІАЛЕКТОЛОГІЯ І СТИЛІСТИКА СУЧАСНИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

<i>Войцева О. А.</i>	
Мовна авторська особистість у художньому дискурсі (на матеріалі роману Ольги Токарчук «Вієгуні» / «Бігуни»)	29
<i>Дем'яненко Н. Б.</i>	
Фразеологічні одиниці у рекламних текстах (на матеріалі польської та української мов)	32

<i>Михайленко-Зото О. О.</i> Рече-поведенческая тактика трансформационной парономазии	35
<i>Петрова Т. О.</i> Когнітивний підхід до вивчення метафоризації термінів в українському мовознавстві	38
<i>Сиздикбасєв Н. А.</i> Позалітературна лексика в структурі малої прози В. М. Шукшина	40

ГРАМАТИКА, СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

<i>Аркуша Л. І.</i> Значення лінгвістичних знань у протидії злочинності	44
<i>Ван Лілі</i> Внутрішня форма слів-репрезентантів концепту ЛЕНЬ у російській мові (на тлі зіставлення з китайськими ієрогліфами)	46
<i>Єльнікова Н. І.</i> Інформація у блогах як риторичне звернення до аудиторії	49
<i>Івасюк Г. О.</i> Зіставна характеристика базових ознак дитячого героя у німецькомовному та україномовному медіа-дискурсах	52
<i>Кабанєв І. І.</i> Мистецтво розмовляти по-одесьькі («Одеська мова» І. Бабеля як форма лінгвістичного мистецтва і телекінематичний підхід до осмислення міфу)	55
<i>Повсткіна О. В.</i> Основні підходи та методи вивчення семантики і полісемії в контексті зміни наукових парадигм у лінгвістиці	57
<i>Степанова С. Є.</i> Дискурсивна різноманітність соціально зумовлених сценаріїв у зображенні художнього персонажа	60
<i>Чан Тхі Суєн</i> Невербальні засоби соціальної характеристики персонажа (на матеріалі російської та в'єтнамської мов)	63

ПЕТРОВА Тетяна Олексіївна

канд. філол. наук, доц.,

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва
Харків (Україна)

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МЕТАФОРИЗАЦІЇ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ТЕРМІНОЗНАВСТВІ

Нині актуалізується розуміння метафоризації як когнітивного способу творення термінів, що репрезентують когнітивні механізми мислення. *Когнітивна метафора* – «одна з форм концентуалізації світу, когнітивний процес <...>. Своїм джерелом М. к. має здатність людини вловлювати, відчувати і створювати подібність між різними індивідами і класами об'єктів» [1, с. 179]. Термінологічна метафора – повноцінний термін кожної терміносистеми із закодованим змістом на основі попереднього досвіду і знань. У термінотворенні реалізуються різноманітні когнітивні механізми метафоризування. Зокрема О. Селіванова вказує на такі різновиди цього способу: структурний, дифузний, гештальтний, сенсорний, аксіологічний [3, с. 61–64]. В економічній терміносистемі зафіксовано одиниці, утворені всіма різновидами цього способу, але найчастотніші гештальтний (*бик у стійлі, гідке каченя*), дифузний (*збирання вершків*), структурний (*лікар компанії*).

У сучасному термінознавстві у фокусі когнітивного напрямку, якому приділено ще недостатньо уваги, застосовують систему підходів до інтерпретації термінотворення шляхом переосмислення назви за аналогією: **1) метафоризація і фразеологізація** – це один з найбільш ірраціональних процесів творення термінів. Науковці називають його *фразеологізацією сполучень*, або *фразеологізацією*, а одиниці, утворені цим способом, іменують *фразеотермінами, термінами-фразеологізмами*. Наприклад, О. Шиленко стверджує, що поняття «метафоризація» і «фразеологізація» репрезентують різні способи термінотворення (метафоризація – один з видів лексико-семантичного способу термінотворення, фразеологізація – синтаксичний спосіб) і відрізняє метафору й фразеологізм за структурною відмінністю («метафори можуть бути як однослівними, так і багатослівними, фразеологізми мають складатися не менш, ніж із двох елементів») [4, с. 310]. Такий погляд видається суперечливим: кількість елементів у терміні-слово-сполученні – це не визначальний чинник і не підстава для перекваліфікування метафоризації на інший спосіб. Це може спантеличува-

ти дослідників, тому доречно вживати термін *фразеологізація* лише на позначення детермінологізації спеціальної одиниці й розрізняти поняття «*фразеологізм*», «*фразеологізм термінологічного походження*», «*метафоризований термін-словосполучення*»; 2) **метафоризація і прецедентність**: метафоричність і прецедентність – механізми, що лежать в основі моделювання переносного значення на ґрунті актуалізації певних аналогій тощо. Науці відомі такі *типи прецедентності*: а) прецедентна ситуація; б) прецедентні висловлювання; в) прецедентне ім'я [2, с. 91–92]. Під час когнітивної метафоризації використовуються знайомі ресурси мови й можуть продукуватися прецедентні одиниці. Прецедентність актуалізується і в економічній термінології, зокрема досить часто застосовують термін *спляча красуня*. Загальновідомо, що Ш. Перро опублікував 1697 р. казку «Спляча красуня», популярна версія й однойменного твору письменників братів Грімм. В галузі економіки термін *спляча красуня* пояснюється так: «1) продукція чи послуга, споживчий успіх (популярність) якої прогнозують у майбутньому; 2) підприємство зі значним невикористаним потенціалом. Для його використання потрібен лише “принц”, тобто новий лідер (менеджер або власник), який би “розбудив” цю “С. к.”» («Фінансово-економічний словник», 2007). Крім того, ад'єктив *сплячий* функціює як компонент метафоризованих економічних одиниць: *сплячі спецдозволи*, *сплячі ліцензії*, *сплячі чудовища*, *сплячі папери*, *сплячий співвласник*. Фіксуємо й прецедентну одиницю *гидке каченя*. Так первинно номінують героя казки («Гидке каченя») письменника Г. К. Андерсена (1843 р.). Вивчаючи, наприклад, знання випускників щодо питань, що стосуються методів, моделей оцінки й прогнозування потреб економіки у ЗВО, фахівці характеризують області графічної моделі прогнозування попиту на освітні послуги й використовують терміни «*гидкі каченята*», «*бридкі каченята*» (Гончаренко М. Ф. «Метод і та моделі оцінки та прогнозування потреб економіки у випускниках ВНЗ»). Прецедентні метафори спроектовані на когнітивну функцію, вони точно репрезентують процеси номінації спеціальних понять.

Когнітивне метафоричне термінотворення – це не стихійний, а свідомий, керований пізнавальний процес продукування нових понять. Когнітивна термінологічна метафора – інструмент, що дає змогу репрезентувати нове спеціальне поняття через відомі реалії іншої сфери знань. Під час термінотворення когнітивна термінологічна метафора реалізується не лише як засіб номінації, але і як спосіб де-

фініювання понять. Потужним чинником формування термінології економічної галузі є прецедентність – невід’ємна ознака сучасної термінології.

Література

1. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2. 350 с.
2. Космеда Т. Лингвокалейдоскоп : живые процессы речи : монография. Саарбрюккен : Lambert Academic Publishing, 2017. 308 с.
3. Селіванова О. О. Метафора в лінгвістичній термінології : когнітивний аспект. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2013. Вип. ІХ. С. 58–65.
4. Шиленко О. А. Фразеологізація та метафоризація в терміносистемах: відмінності та подібності. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2007. С. 307–310.

СЫЗДЫКБАЕВ Нургали Артыкбаевич

*канд. філол. наук, доц., Казахський університет міжнародних відносин
і світових мов імені Абілай хана
Алматы (Казахстан)*

ВНЕЛИТЕРАТУРНАЯ ЛЕКСИКА В СТРУКТУРЕ МАЛОЙ ПРОЗЫ В. М. ШУКШИНА

Общеизвестно, что язык всегда находится в динамике и отражает социальные изменения, которые нередко «расшатывают» литературную норму. Вокруг структуры внелитературной лексики ведутся споры между представителями разных лингвистических школ. Мы учитываем разные точки зрения на эту проблему и в процессе исследования попытаемся продемонстрировать использование разных групп внелитературной лексики в произведениях малой прозы В. М. Шукшина.

Во-первых, в художественной речи В. М. Шукшина, как и в речи многих других русских писателей середины XX века (Ф. А. Абрамова, С. П. Залыгина, В. Г. Распутина, В. И. Белова, В. П. Астафьева, В. В. Быкова, Б. А. Можжева, Е. И. Носова и некоторых других), активно в художественных целях используются диалектизмы, поскольку сам он был выходцем из среды носителей русского диалектного языка. В текстах малой прозы В. М. Шукшина диалектизмы, особенно этнографические и лексические, использованы «для передачи